הלכה · משנה תורה · מפרשים · חידושים והגהות הגרי״ב · ספר זמנים

חידושים והגהות הגרי"ב על משנה תורה, הלכות שבת

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושים והגהות הגרי"ב על משנה תורה, הלכות שבת

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושים-והגהות-הגריב-על-משנה-תורה-הלכות-שבת/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
פרק יא 5
הלכה טז 5
פרק יח 7
הלכה א 7
הלכה ג 7

פרק א

הלכה א

הרמב"ם בפ"א מהל' שבת **שביתה בשביעי וכו' וכל העושה בו מלאכה וכו' ואם היו שם עדים והתראה נסקל**. הנה גם במשנה דסנהדרין נ"ג ועוד שם ס"ו במשנה המחלל שבת בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת חייב סקילה וקאמר שם בגמרא לאפוקי תחומין אליביה דר"ע והבערה לר' יוסי אבל על כל השאר מלאכות כשעשה אחת מהן במזיד בעדים והתראה דנין אותו בסקילה. ואדבר נגד מלכים ולא אבוש כי נעלם ממני לפי מה דפסק איסי בן יהודה בשבת ו'. אבות מלאכות ל"ט ואינו חייב על אחת מהן [אחת יש בה] שאינו חייב עליה מיתה ולא פירש איזה היא, ואשמעינן תנא דמתניתא דקתני נסקל דהא הוצאה והכנסה מהנך דלא מספקן היא דעל זו לא אמר איסי בן יהודה רש"י וכן עוד (צ"ו:) גבי מקושש אמר רב יהודה אמר שמואל מעביר ארבע אמות בר"ה הוה במתניתא תני תולש הוה ור' אחא בר"י אמר מעמר הוה למאי נ"מ לכדרב וכו' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וכו' ואינו חייב על אחת מהן [מיתה, יש בהן אחת שאינו נהרג עליה ולא פירש איזו היא, והשתא לר"י אין זו העברה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא אין תולש באותו ספק. רש"י]. רב יהודה פשיטא ליה דמעביר חייב ומתניתין פשיטא ליה דתולש חייב ור"א ב"י פשיטא ליה דמעמר חייב וכו'. ועי' תוספות שבת ז' ד"ה הא קמ"ל. וכ"כ תוס' סנהדרין מ"ו ד"ה המחלל וכו' בשם רש"י ור"ת דזה דאמר איסי ב"י דאינו חייב על אחת מהן היינו מיתה. ובכן לא זכיתי להבין היאך ידונו בסקילה לאותו המחלל שבת במלאכה אחת מהל"ט מלאכות. הלא לא ידענו בבירור ודילמא הך מלאכה שעשה היא האחת שאינו חייב עליה [ולא משכחת לה אלא בהוצאה והכנסה. אמנם במשנה וגמרא ובהרמב"ם סתמא קתני משמעו כפשוטו בכל אחת מהל"ט מלאכות]. ואין לומר דכל הסתמות שבמשנה וגמרא ופסק הרמב"ם איירי דוקא כשעשה שתי מלאכות בעדים והתראה. דאין דוחק גדול מזה. וע' הרמב"ם בפ"ז מה' שבת עד אחר דין ג' ע"ש נתבאר דעל כל אחד בלחוד חייב סקילה גם משמעות דתנן המחלל שבת בדבר שחייבים על זדונו וכו' נראה בעליל דעל מלאכה יחידי הכוונה. ואמילתא דאיסי ב"י לא מצינו שום פלוגתא. [רק ברייתא חדא אליבא דרמי ב"ח לחד לישנא בשבת קנ"ד. כמ"ש תוס' שם ו' סד"ה הא קמ"ל ע"ש. ולדעת רמי ב"ח נדחה וקיי"ל כר' יוחנן נ"ד.] אדרבה הברייתא בדף ו' והברייתא בדף צ"ו ור' חייא דכתבו במגילת סתרים ורב יהודה א"ש ור"א ב"י כולהו ס"ל כאיסי ב"י. וגם אין להעלות על הלב דבימי הסנהדרין ישבו למשפט היו יודעים ובזמן מועט כמו ג' או ארבע דורות בזמן ר' חייא

נשתכח מה שהיה ידוע בדורו של ר' יוחנן בן זכאי שהיה מסנהדרין. ומצוה רבה ליישב בדברים ברורין:

פרק יא

הלכה טז

הרמב"ם פי"א מהל' שבת הט"ז. **הכותב על בשרו חייב וכו' המעביר דיו ע"ג סקרא חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק**. . והראה הכ"מ מקומו בגיטין י"ט. המעביר דיו ע"ג סקרא בשבת ר' יוחנן ור"ש בן לקיש דאמרו חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. לכאורה יש להפליא טובא שהרי בסוגיא דגיטין י"ט ר' יוחנן גופא מסיק וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ע"ש. ופירש"י וכי מפני שאנו מדמין שאנו אומדים וסבורים ואומדין מאומד לבנו להחמיר נעשה מעשה להקל אפילו לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה ע"כ. ופירש"י מוכרח מעצמו וגם ממה דאמר ר' יוחנן ל"ז. בהשמטת שביעית וכי מפני שאנו מדמין [נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו, רש"י] נעשה מעשה. וכן פסק הרמב"ם שם גבי השמטת שביעית בפ"ט הל' ו' כחזרה שחזר בו ר' יוחנן. והנה הכא בכל עניינם חיובא שכתב הרמב"ם בכל הפרקים האלו לענין אבות מלאכות וגם בפרק הלזה להורות הלכה דאם עשאן בשוגג חייב חטאת ובעדים והתראה חייב סקילה ואם בלא עדים חייב כרת. והשתא לפי מה שכתב הרמב"ם דיו ע"ג סקרא חייב שתים היינו אם בשוגג חייב שתי חטאות ואם במזיד חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק ונפקא מיניה אם התרה בו משום כותב חייב סקילה [ופשיטא כשהתרו בו משום מוחק דחייב סקילה], ומהתימה איך יתחייב חטאת ומכ"ש סקילה הלא רבי יוחנן בעצמו הורה דאין לעשות מעשה ופטור מקרבן ומכ"ש חיוב סקילה על הכתיבה כזו רק משום מוחק הוא חייב. והיאך כתב הרמב"ם דחייב שתים אחת משום כותב ולא כתב דרק איסורא איכא ולא חיובא בפועל או דה"ל לכתוב הרי זה ספק וכמ"ש לקמן פי"ח מהלכה זו הל' כ"ז ה"ז ספק אם נתחייב ע"ש. ומהתימה יותר על כל נושאי כליו של הרמב"ם שלא התעוררו כלום. ובחיפוש אחר חיפוש נמצא כתוב בקרבן העדה גיטין פרק שני הלכה ג' שהקשה ג"כ חומרא זו על הרמב"ם ומתרץ בזה"ל. ונראה שהרמב"ם מפרש וכי מפני שאנו מדמין וסומכים על דעתנו לחייבו קרבן לענין שבת דחולין שנשחטו בעזרה אין בו כרת כמפורש בבבלי קדושין נ"ו נעשה מעשה לאיסור אשת איש שיש בו כרת. ופי' זה מסתייע מלשון הירושלמי גם מדברי הרשב"א נראה כן וכו' ואי ס"ד דמספק חייב

בשבת אין זה ק"ו די"ל אף בגיטין הוה גט מספק וצ"ע עכ"ל בעל קה"ע. שמחתי בתורתו כי מצאתי און לי בפליאה אשר גם בעיניו יפלא. אמנם במה שבא הגאון ההוא בישובו לא עמדתי במובן. חדא דכבר קי"ל יבמות פ"ב. כל בדאורייתא לא שנא איסור לאו ול"ש איסור כרת וכן אמר רבא עוד שם קי"ג. מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו וע"ש בפירש"י. וא"כ גם הכא למה נהיה מקילין בחולין בעזרה להביא לכתחילה בשביל שאין בו כרת. ויותר יש להפליא שהרי לפי מ"ש הרמב"ם דחייב שתים נראה דאפילו סקילה חייב וכגון שלא התרה בו משום מוחק אלא משום כותב כמ"ש לעיל. ושלישית עולה על כולם במ"ש הגאון הנ"ל נעשה מעשה לאיסור אשת איש שיש בו כרת תמוה טובא שהרי ר' יוחנן גופיה בגיטין פ"ו: פסק הלכה כר' אלעזר דעדי מסירה כרתי ועדי כתיבה אינם אלא מפני תיקון העולם והכי קי"ל בטוש"ע סי' קל"ג. גם הרמב"ם בפ"א מהל' גירושין פסק הכי, וכתב עוד בשם יש מן הגאונים דבלא עדי מסירה אע"ג דאיכא עדי כתיבה וחתימה הגט פסול. וא"כ בהנהו עדים שאינם יודעים לחתום מאי שייכות לאיסור כרת יש. ובכן מבלתי יכולת לפרש כונתו בירושלמי אלא ברור דהכוונה בירושלמי הוא כפשוטה דא"ל ר' יוחנן מפני שאנו עסוקין בהלכות שבת [כלומר שאנו מחמירין ואומרים מצד הראוי להחמיר שעשה איסור שיש בו ספק חיוב ונפקא מיניה לקוברו בין רשעים גמורים ע' יבמות ל"ב:] אנו מתירין את אשת איש [כלומר דגבי גט הוא ענין אחר וזיל הכא להחמיר וזיל הכא להחמיר]. וכל מי שאפשר לו לפרש דברי הירושלמי ביתר שאת וטוב יישר חילו, עכ"פ בפירושו של הגאון בעל קה"ע אי אפשר מטעמא דאמרן. ומעתה דברי הרמב"ם קשיין כדמעיקרא. ובכן מהנראה לומר דהרמב"ם סמך עצמו אסוגיא דילן בגיטין י"ט. דהכי איתא שם איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת ר' יוחנן ורשב"ל דאמרי תרוייהו חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק וכו' בעא מיניה רשב"ל מר' יוחנן עדים וכו' ע"ש. נמצא מבואר דאע"ג דר' יוחנן אמר וכי מפני שאנו מדמין וכו' וחוזר מדבריו הראשונים כמו דמורה כוונתו ג"כ לקמן ל"ז. במה דאר"י שם וכי מפני שאנו מדמין, מ"מ רשב"ל לא זז ממקומו שהוא להדיא אמר דדיו ע"ג סקרא שחייב שתים. הילכך אע"ג דקי"ל דהלכה בכ"מ כר' יוחנן נגד רשב"ל [בר מתלת] מ"מ הכא דלרשב"ל פשיטא ליה ולר' יוחנן מספקא ליה פסקינן כרשב"ל דפשיטא ליה והכי פסקינן דחצי נזק צרורות משלם מן העליה ב"ק ג': וכתב הרא"ש סי' א' כיון דלרב פפא פשיטא ליה ולרבא מיבעיא ליה עבדינן כרב פפא. וכ"כ הרב המגיד בטעמא של הרמב"ם בפ"ב מהל' נזקי ממון דעבדינן כרב פפא דפשיטא ליה אבל גבי השמטת שביעית שכתבתי לעיל שפיר פסק הרמב"ם כחזרה של ר' יוחנן ולא

כפשיטות של ר"ל משום דגם רב ושמואל בסוגיא דגיטין ל"ז. שהזכרתי למעלה פליגי על ר"ש בן לקיש ודאי דלית הילכתא כר"ש ב"ל. ויהיה בזה נכון לבקר. ליישר פסק הרמב"ם באמונתו לא ישקר:

פרק יח

הלכה א

פי"ח מהלכות שבת הלכה א. בהגהת המשנה למלך השגה רבה על תשובות ח"צ סי' פ"ו. ובחבורי יש סדר למשנה בסנהדרין משנה ח' פ"ז כתבתי ליישב דעת הח"צ בס"ד:

הלכה ג

פי"ח מהל' שבת ה"ג. **תבן תבואה וכו'**. כתב (הכ"מ) [המ"מ] רבי אושעיא אמר חייב וכו' שהלכה כר' אושעיא לגבי ר' יוחנן ע"כ. דע דבש"ס שלפני דף ע"ו איתא ריש לקיש אמר חייב וכו' וא"כ יהיה מהתימה דהרמב"ם פוסק כר"ל לגבי ר"י ולכן כתבתי בתקוני כלי שר"ת דטעות נפל בדפוסי הש"ס וצ"ל ר' אושעיא. והנה תוס' בשבת ע"ו. ד"ה אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה כתבו והא דאמר בב"ק אכילה ע"י הדחק שמה אכילה וכו' ודאי לפי מה דאיתא ר"י ור"ל וא"כ הלכה ברורה כר' יוחנן דאמר לא שמה אכילה איכא למידק מסוגיא דב"ק י"ט: דאמר רב פפא אכילה ע"י הדחק שמה אכילה נגד ההלכה. אכן לפי גרסת הרמב"ם (והכ"מ) [והמ"מ] שזכרתי שפיר קאמר ר"פ אליבא דהילכתא. ברם י"ל דאפ"ה פריך תוס' שפיר לר' יוחנן דהרי כמו שאמר ר"פ בב"ק הכי משמע ליה מברייתא דהתם. וקיצרו תוס' לחוד במובן: